

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjumisesta

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjumisesta (U 32/2022 vp): Työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan on saapunut jatkokirjelmä UJ 40/2023 vp — U 32/2022 vp mahdollisia toimenpiteitä varten.

Asiantuntija

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Sofia Söderholm, oikeusministeriö

VALTIONEUVOSTON JATKOKIRJELMÄ

Ehdotus

Euroopan komissio on 8.3.2022 tehnyt ehdotuksen (COM(2022) 105 lopullinen) Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi naisiin kohdistuvan väkivallan ja lähisuhdeväkivallan torjumisesta.

Direktiiviehdotuksen pääasiallinen sisältö ilmenee valtioneuvoston kirjelmästä (U 32/2022 vp) ja jatkokirjelmistä UJ 9/2023 vp ja UJ 40/2023 vp.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto on muodostanut näkemyksen direktiiviehdotukseen aikaisemmin eduskuntakirjelmissä U 32/2022 vp ja UJ 9/2023 vp. Valtioneuvosto täydentää aikaisempia kantojaan seuraavasti.

Valiokunnan lausunto TyVL 6/2023 vp

Valtioneuvosto katsoo, että uhrien suojelua ja oikeuksia, uhreille annettavaa tukea sekä ennaltaehkäisyä koskevan sääntelyn osalta trilogineuvottelut ovat menneet kokonaisuutena arvioiden Suomen kannalta oikeaan suuntaan. Niiltä osin kuin näihin säännöksiin on löydetty kompromissi Euroopan parlamentin kanssa, valtioneuvosto katsoo, että saavutetut kompromissit vastaavat riittävästi Suomen neuvottelutavoitteita. Valtioneuvosto toteaa, että tähänastiset kompromissiratkaisut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden. Mm. uhreille annettavaa erityistukea koskevaa sääntelyä voidaan pitää Suomen palvelujärjestelmän kannalta tarkoituksenmukaisena ja sääntely on sovitettavissa yhteen kansallisen järjestelmän kanssa. Valtioneuvosto katsoo kokonaisarvionaan, että Suomi voi hyväksyä tähänastisissa trilogineuvotteluissa 3—5 lukujen säännöksiä koskevat Euroopan parlamentin kanssa saavutetut kompromissiratkaisut.

Jatkoneuvotteluiden osalta valtioneuvosto katsoo, että niiltä osin kuin uhrien suojelua ja oikeus-suojaa, uhrien tukipalveluita ja rikosten ennaltaehkäisyä koskeviin ehdotuksiin ei ole vielä saavutettu kompromissiratkaisua Euroopan parlamentin kanssa, olennaista on pyrkiä edelleen turvaamaan neuvoston yleisnäkemyksessä saavutettu joustavuus.

Mitä tulee uhrin määritelmään, Suomi on hyväksynyt määritelmän osana neuvoston yleisnäkemysten kokonaiskompromissia. Jatkoneuvotteluissa on pyrittävä vielä turvaamaan riittävä kansallinen liikkumavara ensisijaisesti säännöspäätöksellisesti ja toissijaisesti johdantokappalelausu-min. Viime kädessä ehdotus voidaan hyväksyä sellaisena kuin Suomi on sen jo yleisnäkemyksessä hyväksynyt.

Osana direktiiviehdotuksen kokonaisuutta neuvottelujen kohteena on ollut myös suostumuksen puuttumiseen perustuva säännös raiskauksesta. Suomen lainsäädäntöön sisältyy jo tällainen rangaistussääntely, eikä ehdotettu säännös näin ollen ole Suomen lainsäädännön kannalta sisällöllisesti ongelmallinen. Neuvotteluissa keskustelua on kuitenkin käyty siitä, kattaako direktiiviehdotuksen unionin toimivaltaa koskeva oikeusperusta myös tällaisen säännöksen antamisen. Tämä kysymys on tulkinnanvarainen. Valtioneuvosto on kuitenkin valmis hyväksymään tällaisen säännöksen osana neuvottelukokonaisuutta.

Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että rikosten määrittelyssä noudatetaan rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen sisältyvää tarkkarajaisuuden vaatimusta. Rangaistus- ja seuraamussäännösten tulee noudattaa välttämättömyys- ja suhteellisuusperiaatteiden vaatimuksia. Jatkoneuvotteluissa on tärkeää säilyttää riittävä kansallinen liikkumavara, ja uusien velvoitteiden tulee olla sovitettavissa yhteen kansallisen lainsäädännön peruslähtökohtien kanssa.

Valtioneuvosto muodostaa lopullisen kantansa ehdotukseen kokonaisarvioinnin perusteella, ottaen huomioon hallitusohjelman uhrien asemaa ja oikeuksia koskevat painotukset.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta antoi direktiiviehdotuksesta lausunnon TyVL 7/2022 vp, jossa valiokunta keskittyi ehdotuksen uhrien suojelua ja tukipalveluita koskeviin osuuksiin. Tässä lausunnossa valiokunta kiinnittää huomiota direktiiviehdotuksen raiskausta koskevaan rangaistus-säännökseen sekä valtioneuvoston kantaan siitä.

Valiokunnan lausunto TyVL 6/2023 vp

Direktiiviehdotuksen tavoitteena on torjua aikaisempaa tehokkaammin naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja lähisuhdeväkivaltaa kaikkialla EU:ssa. Sillä pyritään saavuttamaan erityisesti Istanbulin sopimuksen EU:n toimivaltaan kuuluvat tavoitteet täydentämällä voimassa olevaa EU:n säännöstöä ja jäsenvaltioiden kansallista lainsäädäntöä muun muassa kriminalisoimalla tietyt väkivallan muodot, joita ei oteta riittävällä tavalla huomioon kansallisella tasolla. Näitä toimia tarvitaan direktiiviehdotuksen mukaan sekä niissä jäsenvaltioissa, jotka ovat ratifioineet sopimuksen, että niissä, jotka eivät vielä ole sitä tehneet. Suomi ratifioi sopimuksen vuonna 2015.

Ehdotus sisältää mm. vähimmäissäännökset suostumuksen puutteeseen perustuvan raiskauksen säätämisestä rangaistavaksi. Neuvoston työryhmässä tähän liittyvää komission ehdottamaa oikeusperustaa pidettiin jatkokirjeen mukaan riittämättömänä, minkä vuoksi rikossäännös poistettiin ehdotuksesta. Euroopan parlamentti pitää säännöksen palauttamista luonnokseen erittäin tärkeänä. Jäsenvaltioiden kannat asiassa ovat jakaantuneet ja merkittävä osa jäsenvaltioista on neuvoston työryhmässä marraskuussa 2023 nostanut jälleen esiin kysymyksen oikeusperustan riittävydestä.

Jatkokirjelmästä ilmenevän valtioneuvoston kannan mukaan ehdotettu säännös ei ole Suomen lainsäädännön kannalta sisällöllisesti ongelmallinen, koska tällainen säännös sisältyy jo Suomen lainsäädäntöön. Direktiiviehdotuksen oikeusperustaa valtioneuvosto sen sijaan pitää tulkinnanvaraisena. Jatkokirjelmän mukaan valtioneuvosto on kuitenkin valmis hyväksymään säännöksen osana neuvottelukokonaisuutta.

Lakivaliokunta katsoo jatkokirjelmästä antamassaan lausunnossa LaVL 17/2023 vp, että suostumuksen puutteeseen perustuvan raiskaussäännöksen hyväksymistä ei ole perusteltua sitoa sen hyväksymiseen vain osana neuvottelukokonaisuutta, vaan lähtökohtaisesti Suomen tulee tukea sitä, että suostumuksen puutteeseen perustuva raiskaus säädetään rangaistavaksi.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta pitää lakivaliokunnan tavoin tärkeänä tavoitteena säätää suostumuksen puutteeseen perustuva raiskaus rangaistavaksi. Valiokunta kuitenkin tähdentää direktiiviehdotuksen kokonaisuuden hyväksymisen ja voimaan saattamisen tärkeyttä lähisuhdeväkivallan ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi EU-tasolla ja katsoo, että neuvotteluissa tulee harkita direktiiviehdotusta kokonaisuutena.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta ilmoittaa,

että se yhtyy asiassa edellä esitetyin huomautuksin valtioneuvoston kantaan.

Valiokunnan lausunto TyVL 6/2023 vp

Helsingissä 7.12.2023

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Saara-Sofia Sirén kok

varapuheenjohtaja Lauri Lyly sd

jäsen Miko Bergbom ps

jäsen Fatim Diarra vihr

jäsen Mikko Lundén ps

jäsen Niina Malm sd

jäsen Anders Norrback r

jäsen Olga Oinas-Panuma kesk

jäsen Aino-Kaisa Pekonen vas

jäsen Jorma Piisinen ps

jäsen Piritta Rantanen sd

jäsen Tere Sammallahti kok

jäsen Timo Suhonen sd

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marjaana Kinnunen